

Thomas Krogh

Quentin Skinner og problemer i at skrive den politiske tænkings historie

Denne artikel tager sigte på at kommentere nogle centrale temaer i Quentin Skinners arbejde med studiet af politisk tænkning. Indledende antydes den ånd, hvori de efterfølgende spørgsmål gribes an og har udviklet sig fra forfatterens side.

For undertegnede gik vejen til intellektuel historie fra filosofien efter at have oplevet nogle skuffelser med den måde, hvorpå filosofiens historie blev behandlet i mange former for moderne filosofi. Det drejede sig ikke alene om visse versioner af den analytiske filosofi, men også om en kontinental filosofisk tænkning i stil med Martin Heidegger og Michel Foucault. Men så viste det sig, at den største svaghed ved næsten alle de forskellige former for idéhistorie ikke var deres distance til filosofien, men i stedet deres nære slægtskab med den, eller snarere med den sædvanlige måde at bedrive filosofihistorie på. Dette gjorde sig også gældende for de tidlige former for idéhistorie eller åndshistorie (*Geistesgeschichte*), som den findes hos eksempelvis Ernst Cassirer. Det var svært at se, hvordan man kunne bedrive en alternativ form for intellektuel historie, som ville adskille sig substantielt fra de nævnte måder at bedrive filosofihistorie på.

Den betydning som Quentin Skinner - og ikke mindst J.G.A. Pocock - har haft, har bestået i at vise en sådan vej; og den har bestået i at opmuntre til at indføre nogle positioner, der kiggede i nye retninger og som muligvis var mere beskedne i spændvidde men som til gengæld måske var mere ambitiøse i fokus og i dybde.

I det følgende skal diskuteres tre spørgsmål, som intuitivt rejser sig af den intellektuelle historie: 1) Det første spørgsmål vedrører identifikationen af fundamentale forandringer i den politiske tænkningens sprog. 2) Det andet vedrører spørgsmålet om fortælling i intellektuel historie i sammenligning med "rigtig" historie eller snarere om de generelle debatter angående narrativitet i historisk metodologi. 3) Det tredje vedrører muligheden for at vi ved, hvordan vi skal udtømme alle de intellektuelle muligheder eller potentialer for en position i politisk tænkning (eller ethvert felt i

intellektuel historie).

Der er ikke gjort forsøg på at konstruere et alt for logisk forhold eller en alt for præcis tematisk udvikling imellem disse spørgsmål. Til gengæld kan de ses som forbundet med et alment tema, der er som følger. Hvordan skal den intellektuelle historie udføre et af dens mest grundlæggende anliggender: At overveje relevansen af de forskellige traditioner i vores fortid for vores moderne situation og problemer? Derefter tages det som udgangspunkt, at vi ikke kan have nogen a priori overbevisninger angående denne relevans; at svaret kan vise sig at være rent negativt, lige så vel som det kan vise sig at være positivt.

Forandringer i den politiske tænkings sprog

I sit oplæg til konferencen "Writing Intellectual History - Historiography and the History of Ideas" lagde Quentin Skinner vægten på begrebslig forandring og den måde, hvorpå den sættes i gang og udvikler sig.¹ Hans to hovedpointer synes her at være:

- a) Forholdet eller snarere manglen på samme mellem sådanne former for forandring og forandringer over væsentlige tidsspænd (den lange varighed) og dermed også til sociale forandringer generelt; og
- b) tesen at begrebslig forandring ikke så meget er en forandring af begrebets mening (*Sinn*) som det er en forandring af dets betydning (*Bedeutung*), for at bruge Gottlob Freges velkendte termer.

Nu kan forandring selvfølgelig ses som en kontrast til kontinuitet og ubrudte traditioner og i den forbindelse kommer den stærke fremhævelse af forandring ikke som nogen overraskelse. Men Skinner, og ikke mindst Pocock, har også fremhævet vigtigheden af at identificere det, der kunne kaldes de lingvistiske eller begrebslige rammer, paradigmerne eller ganske enkelt de sprog, hvori den politiske tænkning finder sted. Når alt kommer til alt synes forandring, fornyelse eller endda revolution at være forbundet med et bestemt givet sprog, der selvfølgelig både vil omfatte deskriptive og normative termer (eller termer anvendt på en deskriptiv såvel som en normativ måde). Det, der er blevet kaldt Cambridge skolen - Quentin Skinner, J.G.A. Pocock, John Dunn og Anthony Pagden - er ofte blevet sat i forbindelse med forandringen om en lingvistisk kontekstualisering, dvs. med nødvendigheden af at identificere sproget, hvori forfatteren

bevæger sig. Disse sprog kunne selvfølgelig skabe rum for store interne uoverensstemmelser lige så vel som de kunne overlappes. Opmærksomheden mod selve brugen af ordet sprog i denne betydning, og projektet med at identificere sådanne sprog blev frembragt i publikationer som *The Languages of Political Theory in Early-Modern Europe*, der blev redigeret af Anthony Pagden og udkom i 1987 (Pagden 1987).

Fokus på identifikationen og udforskningen af sådanne relativt enhedslige sprog var nødvendig for en af de vigtige opgaver, som Skinner tog op fra begyndelsen af sit forfatterskab: kritikken af anakronismer i tidligere former for intellektuel historie. Anakronismer blev tilladt i overflod, fordi historikere havde overset det simple spørgsmål om, hvad der kunne tænkes og udtrykkes inden for et bestemt sprog og de ressourcer, som det indeholdt. Denne pointe kan siges at være helt i overensstemmelse med vægtningen hos Skinner af studiet af begreber som argumentationsmidler modsat en begrebshistorie *per se*. Når alt kommer til alt, så kan man kun bruge de begreber, som man har og kun i de situationer, som man anser for værdige til debat.

Men hvordan ved vi, hvorvidt en bestemt forfatter har revolutioneret brugen af et givet sprog og dermed rent faktisk bidraget til skabelsen af et nyt? Eller om han bare har anvendt et potentiale, som vokabularet har haft hele tiden, men som de intellektuelle historikere hidtil ikke har bemærket. Måske fordi den pågældende forfatter var den første eller den eneste til at foretage sig dette træk og anvende det givne sprog på netop denne måde?

Så hvor nyt er nyt? Hvordan skal vi afgøre, om forfatteren rent faktisk transcenderer det givne sprog eller bare bevæger det i retninger, som vi ikke havde antaget var mulige? Det eneste svar på dette spørgsmål, som jeg ikke tror kan accepteres, er, at spørgsmålet er rent skolastisk. For Thomas Kuhn ville opdagelsen af et standpunkt, der befandt sig midtvejs imellem to paradigmer selvfølgelig være en katastrofe (Kuhn 1970). Men man behøver ikke at have en forestilling om paradigmer eller sprog som så lukkede størrelser, som den Kuhn forsvarede, for at kunne give mit spørgsmål mening. Sprog udvikler sig ganske bestemt til andre sprog, og de kan overlappes hinanden. Alt hvad der hævdes er, at vi må være i stand til at spørge om, hvorvidt det tilfælde, som vi studerer, var en enkeltstående udvikling inden for én ramme eller den samme forfatters enestående bevægelse ud af den. Noget som den gamle ramme ikke kunne have omfattet. Det ene kan lede til det andet, distinktionen mellem inderside og yderside kan være vag og flygtig. Men vi må være i stand til at bruge distinktionen for at kunne begrebsliggøre forandring og undgå anakronisme. Vi kan ikke fortælle, hvad der er inden i et sprog uden at have en idé om, hvad der helt bestemt ligger udenfor det. Muligheden for en cirkel ligger på lur, hvis vi ikke kan skelne mellem,

hvad der er en del af den brug, som et vokabular kan sættes til, og hvad det er at indtage en stilling, at argumentere på en måde, der er umulig inden for vokabularet. Kort sagt må vi have en måde at kunne adskille hvad der er “indenfor” og “udenfor”, da det ellers bliver problematisk at kunne påpege anakronismer.

Her skal ikke gives noget godt og generelt svar på dette spørgsmål. Karl Marx foreslog, at et moderne værdibegreb ikke kunne være blevet udviklet af Aristoteles, blot fordi intet svarede til dette begreb i hans virkelighed, den athenske økonomi i det 4. århundrede fvt. Jon Elster har i en kritik af strukturalistisk kundskabssociologi fremhævet, at vi bør lægge vægt ikke på produktionen af, men på accepten af tanker i et miljø eller periode (Elster 1976). Hermed er vi tilbage ved hvad som ligger i et sprog og ved “delte begreber”. Pocock refererer i den forbindelse til meta-sprog som bestemte tegn på, at noget nyt er på vej (Pocock 1985). Når et sprog bliver forældet, kan der være et behov for at fremhæve dette, måske for direkte at pille det gamle vokabular ned fra piedestalen. Men hvordan ved vi, at vi eller andre faktisk har transcenderet det, som vi finder latterligt? At sige at forfatterens egne intuitioner i denne henseende er troværdige, eller alt vi har at holde os til, er næppe tilfredsstillende.

Det narrative aspekt ved intellektuel historie

Det andet spørgsmål kan fremstilles som følger: Skriver intellektuelle historikere overhovedet historiske fortællinger, hvis vi sammenligner vores arbejde med de forskellige teorier om fortælling, der er på mode i moderne historiografi?

Det indrømmes, at dette andet spørgsmål kan lyde bizart eller forvirrende. Vi synes hele tiden at høre om filosofihistoriens store narrativer hos Martin Heidegger og måske endda hos Hans Blumenberg. Hvis vi kigger på de aktuelle debatter vedrørende fortællestrukturer, bliver vi dog nødt til at spørge, om der er nogen af de kendte teorier, der faktisk passer til den intellektuelle historie, som vi gerne vil opfatte den for nærværende. Med en tæt forbindelse til den faktiske tekst og med en betoning af at frembringe den måde, hvorpå forfatterne selv betragtede de debatter, som de deltog i. I det følgende skal kort ses på relevansen af Hayden Whites, David Carrs og Arthur Dantos arbejde for den intellektuelle historie.

Hos Hayden White kommer hele det narrative apparatur udefra, fra de typer af poetologiske strukturer, som historikeren vil finde i hans eller hendes samtidige kultur (White1973). For en intellektuel historiker er problemet med White, at han efterlader optegnelsen, basen og det grundlæggende

materiale, hvorpå typen af fortælling præges eller påtvinges, så bar og ustruktureret, at ingen intellektuelle historikere her ville genkende resultaterne af fortolkningen af den ene tekst, der skulle indgå i et større narrativ. Distinktionen mellem fortolkningen af en tekst og den narrative ramme, hvori vi placerer den, passer ikke til den distinktion mellem optegnelse og narrativ struktur, der er udviklet af Hayden White. Han forekommer at være en slags inkonsistent kantianer. Vi kender tingen i sig selv, og ved at der stort set intet er at vide om den. Denne tendens er blevet endnu stærkere senere i forfatterskabet, for eksempel i værket *The Content of the Form* (White 1987).

David Carr har protesteret imod denne opfattelse af fortælling, som noget der er påtvunget en ustruktureret materie (Carr 1986). Med udgangspunkt i Edmund Husserls begreb om livsverden, argumenterer han for, at den historiske fortællings genstand, de studerede folks liv og handlinger, allerede er organiseret på en narrativ måde. Vi bringer ikke sådanne strukturer til verden udefra. Han synes at sige, at vi lever i narrativer eller snarere at vi lever narrativer, selv før vi fortolker os selv og vores liv ved hjælp af narrativer og selv før historikerne fortolker os.

Dette er kun skitseret hos Carr, men synes at være et frugtbart udgangspunkt. Problemet for nærværende er, at den opfattelse, der er implicit i hans kritik af Hayden White, heller ikke passer særligt godt til intellektuel historie. Selv når vi anskuer tekster som konstitueret af talehandlinger, giver dette simpelthen ikke teksten den type af narrativ struktur, som Carr finder i livs-verdenen.

Endelig har vi Arthur Danto. Tilsyneladende er han aldrig trådt uden for den opfattelse af fortælling, som er legemliggjort i teorien om narrative sætninger i hans oprindelige værk *Analytical Theory of History* (Danto 1964). Ifølge denne opfattelse er fortælling systematisk at fortælle noget fra et synspunkt, der er forskellige fra aktørenes og deltagerens: at beskrive hvad de er involveret i ud fra et resultat, som de ikke kunne have haft i tankerne da de handlede og i begreber og i henhold til beskrivelser, der i princippet var utilgængelige for dem. Det behøver sikkert ikke at blive forklaret i detaljer, at selv om dette skulle kunne konstituere en teori om virkningshistorie, er dette ikke nogen fortolkningsteori for de talehandlinger, der konstituerer teksterne.

Denne situation kan hverken siges at være paradoksal eller dybt forstyrrende for den intellektuelle historie. Måske fortæller vi simpelthen ikke, fordi vi er interesseret i fortolkning af brugen af begrebsligt indhold i debat- og konfrontationssituationer. Eller måske antyder den en forskel mellem de to opgaver som den intellektuelle historiker skal eller bør påtage sig. Den ene er fortolkningen af individuelle forfattere i deres kontekst.

Den anden at opdage teksters virkningshistorie, hvor de måske blev taget i brug, som forfatteren ikke kunne have forudsagt, fordi det intellektuelle klima simpelthen forandrede sig totalt. Dette sidste kunne kaldes en form for fortælling, især på Dantos måde, men fortolkning af begrebslig forandring i tekster og mellem tekster *per se* er ikke fortælling i henhold til nogen af disse tre konfliktende modeller.

Her passer det med en kommentar til forholdet mellem Skinners og Kosellecks tilgange til intellektuel historie. I sit oplæg sporede Skinner forskellen mellem de forskellige former for studie af begrebslig forandring og det involverede tidsspænd. Begrebshistoriens program er mere forbundet med studiet af forhold mellem begrebslig og social forandring over anseelige tidsperioder. Hovedinteressen bag dette program var meget sandsynligt studiet af forandring i en afgørende periode i Tysklands historie, moderniseringen af Preussen og derefter af hele det tyske rige. Dette kan selvfølgelig lede til et syn på studiet af begrebslig forandring som blot værende en underordnet disciplin i forhold til studiet af social forandring, snarere end til et fokus på studiet af begrebslig forandring som sådan.

Men jeg antager, at en anden forskel er af lige så stor betydning. Skinners og Pockocks arbejde har altid været inspireret af Ludwig Wittgenstein og talehandlingsteori, og dermed af det vi kunne kalde en pragmatisk teori om sprogbrug. Kosellecks teori er derimod snarere semantisk orienteret og baseret på Freges distinktion mellem betydning og mening. Kosellecks studie af forandring undersøger hvordan det samme begrebslige indhold senere kan udtrykkes ved nye ord og hvordan de samme ord kan bruges til at udtrykke nye begreber. Samtidig ser man, at han anvender en helt bestemt pragmatisk model i sit studie af forskellige preussiske statsmænd. Men kun i et af de sidste essays i *Vergangene Zukunft* henviser Koselleck til talehandlingsteori (Koselleck 1979, 301).

Den politiske tænknings potentialer

Dette leder direkte til det tredje spørgsmål, som skal tages i betragtning. Lad os først opsummere en smule. At stille spørgsmålet om, hvilken relevans fortidige traditioner og tankeformer kan have for vores tid, implicerer tydeligvis at se tekster fra et synspunkt, der i det mindste ikke nødvendigvis er deres eget. Dette er en legitim opgave, men den bør ikke forveksles med fortolkningen *per se*. Det var denne morale ved det andet spørgsmål, der bragte os frem til det tredje. I det første spørgsmål rejstes problemet om, hvordan vi kan vide, hvorvidt en forandring stadig er en udformning af et givet sprog eller en afgørende løsrivelse. I en vis forstand er det tredje

spørgsmål det samme blot set fra en anden vinkel i henhold til en anden problematik. Dette er samtidig stedet hvor en kontekstualiserende tilgang kan problematiseres og hvor der er brug for afklaring.

Vi stiller vedvarende os selv opgaven efter bedste evne at fortolke et sæt af tekster, der tager et problem op, argumenterer for en sag eller simpelthen konstituerer en tradition, f.eks. den neo-romerske eller republikanske teori om frihed (se Skinner 1998). Men selv om vi ved, at den opgave aldrig kan endelig fuldføres - at spørgsmål om genfortolkning kan dukke op eller at vi kan blive nødsaget til at udvide kanon osv. - bliver der en anden type af spørgsmål tilbage. Dette er ikke spørgsmål af typen: Hvordan kan vi vide, at vi har fået fat i alt, som disse forfattere kan have haft at fortælle os? Det er snarere spørgsmål af typen: Hvordan kan vi vide, at vi har fået fat i alt det, som deres sprog kunne give for at kaste lys over dette problem? Hvordan kan vi på baggrund af en begrebshistoriske fortolkning af disse tekster, vide at vi har udnyttet og forstået deres potentiale for politisk tænkning, især i vores egen situation? Her tales der selvfølgelig først og fremmest om tekster, som bevæger sig inden for et idiom, der ikke længere anses for direkte relevant, men som på en måde er gået tabt, som den republikanske tradition. Så det problematiske drejer sig ikke om hvorvidt vi har vurderet deres tekster fuldstændigt eller rigtigt. Det er et anliggende, der aldrig kan stedes til hvile alligevel. Spørgsmålet er snarere, hvorvidt de selv fuldstændigt udnytter og anvender de begrebslige ressourcer, der står til deres rådighed. Dette kan kaldes tekstens applikationsproblem i modsætning til studiet af dens virkningshistorie, dvs. af hvordan teksten blev fortolket af dem, der levede imellem den oprindelige forfatter og os.

Ved at stille spørgsmålet på denne måde ignoreres Skinners stærke protest imod anakronisme ikke. Der er ikke tale om at bede teksterne om at besvare spørgsmål, som de ikke kan besvare, fordi spørgsmålene simpelthen ikke giver mening i teksterens termer. Men på den anden side er det heller ikke rigtigt at sige, at en tradition eller et sprog forsvinder, hvis og når den sociale og politiske virkelighed forandrer sig. Dette kommer frem hvis vi leger lidt med et af Skinners egne eksempler: Det edwardianske vokabular til at diskutere en gentlemans adfærd forsvandt muligvis ved starten af det 20. århundrede, men den republikanske tradition indenfor teoretiseringen af frihed, mister ikke automatisk sin relevans bare fordi gudsejeren fra landet, som udgjorde dens sociale basis i 1700-tallets England, bliver til genstand for hån blandt byens gentlemen.

Enhver tænker kan naturligvis blive inspireret til hvad som helst af hvad som helst, og tro at han eller hun har fundet en løsning på vores problemer i nogle gamle tekster eller for den sags skyld i esoteriske og eksotiske praksisser. Spørgsmålet er her, hvad det oprindelige vokabular kunne

anvendes til - dengang og potentielt nu - udover den faktisk dokumenterede brug. Man kan selvfølgelig i stil med Jean Paul Sartres indstilling til menneskelige prætentioner sige, at det som sproget indeholdt var det, der dengang blev udtrykt i det; at søge videre skal betragtes som den intellektuelle historikers version af ond tro: Der er intet bag fænomenet.

Men dette kan simpelthen ikke tages for givet og spørgsmålet rejser sig, om mere kunne have været udtrykt og især om ikke mere stadig kan udtrykkes i traditionens sprog end det, der rent faktisk var tilfældet? Hvad der her er i tankerne er den form for metodologisk tilgang til intellektuel historie, som vi finder hos Dieter Henrich. Hans tilgang - konstellersforskning - blev udviklet til at håndtere studiet af udviklingen af tysk idealisme efter Kant i 1790'erne. Nogle af Henrichs overvejelser vedrørende den intellektuelle histories praksis leder frem til dette problem. I udgangspunktet mener Henrich, at vi kun kan forstå den teori, som en filosof havde og hvorfor filosofen havde den, ved at finde ud af hvordan han eller hun kom frem til at acceptere dette syn. Et element i Henrichs tilgang er fremhævelsen af at undersøge de tætte forbindelser i og imellem grupper af filosoffer i denne periode. En stor del af den filosofiske debat var udelukkende mundtlig snak ved bordet efter middagen mellem meget intelligente unge mænd, og hvis den overhovedet blev dokumenteret var det i tilbageblik og i utrykte kilder. Men det vigtige for nærværende er, hvad Henrich kalder konstellationer. Den overordnede idé er, at teoriernes potentiale aldrig bliver udtømt i de tekster, som vi har, og at forfatterne udmærket kendte dette potentiale. En konstellation betegner så det rum, hvori filosofferne bevægede sig og som frem for alt gav dem deres problemer i dette tilfælde især at transcendere de subjekt-objekt dikotomier, som Kant havde efterladt dem. Indstillingen i disse grupper var naturligvis, at der kunne siges meget mere end hvad der allerede var sagt og at meget stadig var udforsket.

Spørgsmålet er her, om vi i tillæg til fortolkningen af de faktiske tekster skulle prøve på at etablere et sådant logisk rum og søge efter argumenter, der var tilgængelige men ikke udviklede. Måske er der her en vigtig forskel imellem at skrive den politiske diskurs' historie og historien for mere abstrakte felter som epistemologi og logik. Det kan måske virke som en uhistorisk eller endog anakronistisk tilgang. Det forekommer mig dog muligt at opretholde tanken om historiske grænser for, hvad der kan udtrykkes og stadig spørge: Blev alt udtrykt? Der er ganske bestemt en forskel imellem at få forskellige spil rodet sammen og at spørge til de træk, som spilleren ikke foretog sig inden for et spil, hvis regler vi kender. Her tales om den sidste mulighed. Når alt kommer til alt, er det en normal procedure ved at diskutere skak.

Quentin Skinner og problemer i at skrive den politiske tænknings historie

Så til den sidste bemærkning om relevans. Idéen om udtømming af en traditions muligheder og potentialer burde ikke forbindes med ønsket om at gøre den direkte anvendelig på eller relevant for vores aktuelle situation. Spørgsmålet om, hvorvidt en tradition stadig er relevant eller tilhører en form for tænkning, som vi har forladt eller burde forlade, lades stå ganske åbent. Det kan kun afgøres, hvis vi forsøger at finde ud af om alle traditionens muligheder er blevet udforsket. Spørgsmålene vedrørende relevans bør behandles som spørgsmålene angående mængden af permanente og stabile traditioner over tid: De kan kun afgøres gennem empirisk arbejde. Her mener jeg at være i fuld overensstemmelse med den pointe, der kan drages af det sidste kapitel af Quentin Skinners *Liberty before Liberalism*, som jeg læser den: den intellektuelle histories funktion er lige så meget at udpege brud og diskontinuiteter som at søge efter kontinuitet.

Oversat fra engelsk af Anders Dråby Sørensen

Litteratur

- Carr, David (1986). *Time, Narrative and History*. Bloomington
- Danto, Arthur (1964). *Analytical Philosophy of History*. N. Y.
- Elster, Jon (1976). *Leibniz et la Formation de l'Esprit capitaliste*. Paris.
- Henrich, Dieter (1984). "Konstellationen", *Architektur der Vernunft*. Berlin
- Koselleck, Reinhardt. (1979). *Vergangene Zukunft*. Frankfurt.
- Kuhn, Thomas. (1970). *The structure of Scientific Revolutions 2 ed*. Chicago.
- Pagden Antony (ed. 1987). *The Languages of Political Thought in Early-Modern Europe*. Cambridge.
- Pocock, G. P. A. (1985). "The State of the Art" i : *Virtue, Commerce and History*. Cambridge.
- Skinner, Quentin(1998). *Liberty before Liberalism*. Cambridge.
- White, Hayden (1973). *Metahistory*. Baltimore.
- White, Hayden (1987). *The Content of the Form*. Baltimore.

Noter

¹ Der henvises til Quentin Skinners upublicerede oplæg "Intellectual History and the History of Concepts" under temaet *Writing Intellectual History: Historiography and the History of Ideas* på den 11. Nordiske Konference for Idé- og Videnskabshistorie, 25-27 august, 2000, arrangeret af Institut for Idéhistorie, Aarhus Universitet.